

V. ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 338.378

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЗАВДАНЬ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВА

І. С. КОЧАРЯН, кандидат економічних наук, доцент
(Київський національний університет театру,
кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого)

Анотація. У статті сформульовано методичний підхід до побудови простору управління вищою освітою та визначено комплекс завдань управління вищою освітою у сфері культури та мистецтва. Для формування чіткого комплексу завдань в управлінні системою вищої освіти запропоновано використання методу декомпозиції, згідно з яким уся система розподіляється на частини, або підсистеми, відповідно до обраних ознак декомпозиції: вид керованого процесу, елемент організацій структури (організація, галузь, міністерство, відомство, регіон), функція управління, період управління. Обґрунтовано, що описаний метод побудови простору управління системою вищої освіти України дозволяє виявити комплекс завдань управління цією системою і може бути використаний для різних сфер або підсистем вищої освіти.

Ключові слова: вища освіта, управління, культура і мистецтво, завдання, метод декомпозиції.

Вища освіта є важливою складовою соціально-економічного розвитку та стабільності держави. Усі загальноосвітні тенденції, які проявляються останнім часом, стосуються і такої складової освіти – як мистецька. Хоча вона в інституційному плані знаходиться у функціональному колі цілісної системи освіти, але характеризується власною моделлю, основою якої є духовне виховання через творчість. Результати досліджень багатьох педагогів, митців, психологів свідчать, що культурний розвиток суспільства значною мірою залежить від ефективності мистецької освіти, яка виконує функції упорядкування духовного життя та естетичного виховання людини [1, 2].

Проблемами розвитку економіки і управління вищою освітою займаються такі вчені, як Л. І. Антошкіна, Г. І. Артемчук, І. Д. Безгін, О. І. Навроцький, Т. Є. Оболенська, В. В. Попович, Г. Г. Січкаренко, І. С. Ткаченко, Т. В. Фініков та ін. Але залишається актуальним уточнення оцінювання складності в управлінні системою вищої освіти, яке можливе лише після повного описання структури завдань управління.

Мета статті – удосконалення системи вищої освіти, зокрема мистецької, дослідження її структури, виявлення та обґрунтування комплексу завдань управління цією системою, отже, її параметри залежать від

їх кількості, складності та зв'язків між ними.

Описаний у праці [3] методичний підхід побудови простору управління системи вищої освіти України з використання методу декомпозиції дозволяє виявити комплекс завдань управління цією системою. Запропонований підхід побудови простору управління може бути використаний для різних сфер (підсистем) вищої освіти.

Розглянемо реалізацію цього підходу на прикладі такої сфери вищої освіти, як культура і мистецтво.

Як і за системою вищої освіти України, за осі координат цієї підсистеми приймаємо: 1) керований процес; 2) організаційна структура; 3) функція управління; 4) період управління.

У джерелі [3] представлено загальну модель простору управління вищою освітою: при галузевому підході –

$$S_{kprt} = \{k = \overline{0, K}; l = \overline{0, L}; p = \overline{0, P}; t = \overline{0, T}\};$$

при регіональному підході –

$$S'_{kprt} = \{k = \overline{0, K}; l = \overline{0, L'}; p = \overline{0, P}; t = \overline{0, T}\},$$

де k – керований процес; l – організаційна структура; p – функція управління; t – період управління.

Згідно зі структурою процесів підготовки фахівців позначимо:

- $k = 0$ – підготовка фахівців;
- $k = 1$ – матеріально-технічне забезпечення;
- $k = 2$ – інформаційне забезпечення;
- $k = 3$ – кадрове забезпечення;
- $k = 4$ – фінансове забезпечення.

У зв'язку із двома типами організаційних структур приймаємо дві системи позначення їх елементів.

Галузева організаційна структура [4].

$l = 0$ – Міністерство культури України (МКТ);

$l = 1$ – Національна музична академія ім. П. І. Чайковського (НМАУ);

$l = 2$ – Національна академія образотворчого мистецтва й архітектури (НАОМА);

$l = 3$ – Київський національний університет театру, кіно і телебачення ім. І. К. Карпенка-Карого (КНУТКіТ);

$l = 4$ – Київський національний університет культури і мистецтв (КНУКіМ);

$l = 5$ – Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв (НАКККіМ);

$l = 6$ – Львівська національна музична академія ім. Лисенка (ЛНМА);

$l = 7$ – Харківський національний університет мистецтв ім. Котляревського (ХНУМ);

$l = 8$ – Харківська державна академія культури (ХДАК);

$l = 9$ – Одеська державна музична академія (ОДМА);

$l = 10$ – Донецька державна музична академія (ДДМА);

$l = 11$ – Луганська державна академія культури і мистецтв (ЛДАКіМ);

$l = 12$ – Білоцерківський факультет КНУКіМ;

$l = 13$ – Броварський факультет КНУКіМ;

$l = 14$ – Вінницький факультет КНУКіМ;

...

$l = 29$ – Черкаський факультет КНУКіМ.

Регіональна організаційна структура [5].

$l = 0$ – Міністерство культури України (МКТ);

$l = 1$ – м. Київ;

$l = 2$ – Львівська область;

$l = 3$ – Харківська область;

$l = 4$ – Одеська область;

$l = 5$ – Донецька область;

$l = 6$ – Луганська область;

$l = 7$ – Національна музична академія ім. П. І. Чайковського (НМАУ);

$l = 8$ – Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури (НАОМА);

$l = 9$ – Київський національний університет театру, кіно і телебачення ім. І. К. Карпенка-Карого (КНУТКіТ);

$l = 10$ – Київський національний університет культури і мистецтв (КНУКіМ);

...

$l = 17$ – Луганська державна академія культури і мистецтв (ЛДАКіМ);

$l = 18$ – Білоцерківський факультет КНУКіМ;

...

$l = 35$ – Черкаський факультет КНУКіМ.

Функції управління позначимо:

$p = 0$ – управління (загалом);

$p = 1$ – планування;

$p = 2$ – облік;

$p = 3$ – контроль;

$p = 4$ – регулювання.

Згідно зі структурою періоду управління позначимо представлені там інтервали часу (періоди):

$t = 0$ – шість років;

$t = 1$ – перший рік;

$t = 2$ – другий рік;

...

$t = 18$ – другий семестр шостого року.

$t = 19$ – перший тиждень першого семестру першого року;

...

$t = 35$ – останній тиждень першого семестру першого року;

$t = 36$ – перший тиждень другого семестру першого року;

...

$t = 50$ – останній тиждень другого семестру першого року;

...

$t = 179$ – перший тиждень першого семестру шостого року;

...

$t = 195$ – останній тиждень другого семестру шостого року.

Для визначення місця та змісту завдання S_{klpt} задаємо, наприклад, відповідні координати за цими осями: $k = 0$; $l = 3$ (у цьому прикладі розглядається перший тип організаційної структури – галузевий); $p = 1$; $t = 6$. Ця чарунка простору являє собою планування ($p = 1$) підготовки фахівців ($k = 0$) у Київському національному університеті театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого ($l = 3$) на перший семестр першого року навчання ($t = 6$).

Граничні значення координат по кожній із чотирьох осей дорівнюють: вісь «керований процес» $k : K = 4$; вісь «організація» $l : L = 29$ (галузева структура); $L' = 35$ (регіональна структура); вісь «функція управління» $p : P = 4$; вісь «період управління» $t : T = 195$.

Використовуючи реальні дані системи вищої освіти Міністерства культури України, модель може бути конкретизована так:

$$S_{klpt} = \{k = \overline{0, 4}; l = \overline{0, 29}; p = \overline{0, 4}; t = \overline{0, 195}\};$$

$$S'_{kl'pt} = \{k = \overline{0, 4}; l = \overline{0, 35}; p = \overline{0, 4}; t = \overline{0, 195}\}.$$

Модель дозволяє визначити повний комплекс завдань цієї системи:

$$M(S_{klpt}) = \sum_{k=0}^K \sum_{l=0}^L \sum_{p=0}^P \sum_{t=0}^T \overline{X}_{klpt},$$

де \overline{X}_{klpt} – змінна;

$$\overline{X}_{klpt} = \begin{cases} 1, \text{ якщо } k = \overline{0, K}; l = \overline{0, L}; \\ p = \overline{0, P}; t = \overline{0, T}; \forall klpt, \\ 0, \text{ в протилежному випадку.} \end{cases}$$

$$M(S_{klpt}) = \sum_{k=0}^4 \sum_{l=0}^{29} \sum_{p=0}^4 \sum_{t=0}^{195} \overline{X}_{klpt};$$

$$M(S'_{kl'pt}) = \sum_{k=0}^4 \sum_{l'=0}^{35} \sum_{p=0}^4 \sum_{t=0}^{195} \overline{X}_{kl'pt}.$$

При галузевій організаційній структурі – $M_r = 5 \cdot 30 \cdot 5 \cdot 196 = 147000$ завдань;

при регіональній структурі – $M_p = 5 \cdot 36 \times 5 \cdot 196 = 176400$ завдань.

Для деталізації осі k «керований процес» необхідно відповідними координатами відобразити всі елементи ієрархічної структури фахівців у сфері культури та мистецтва, у тому числі за галузями знань, спеціальностями та формами навчання.

Розглянемо на прикладі існуючих параметрів системи вищої освіти у сфері культури й мистецтва визначення меж координат простору управління за віссю k . Із наведених п'яти керованих процесів ($k = (0, 1, \dots, 4)$), що відображені в узагальненій моделі простору управління, розглянемо спочатку перший, $k = 0$ – підготовка фахівців.

Промодельюємо присвоєння координат елементам структури фахівців на прикладі реальної інформації системи вищої освіти Міністерства культури України [6]:

$k = 0$ – підготовка фахівців;

$k = 1$ – підготовка фахівців ОКР «бакалавр»;

$k = 2$ – підготовка фахівців ОКР «магістр»;

$k = 3$ – підготовка фахівців за денною формою навчання;

$k = 4$ – підготовка фахівців за денною формою навчання, ОКР «бакалавр»;

$k = 5$ – підготовка фахівців за денною формою навчання, ОКР «магістр»;

$k = 6$ – підготовка фахівців за галуззю знань «освіта»;

$k = 7$ – у тому числі за денною формою навчання;

...

$k = 108$ – підготовка фахівців ОКР «магістр» за спеціальністю «готельно-ресторанна справа»;

$k = 109$ – у тому числі за денною формою навчання.

Отже, основний процес підготовки фахівців за віссю «керовані процеси» має 109 координат. Крім цього процесу, необхідними є такі процеси, як матеріально-технічне забезпечення, інформаційне, кадрове, фінансове забезпечення. Ці процеси спрямовані на нормальне протікання основного процесу, у тому числі його елементу (ОКР, галузей знань, спеціальностей і форм навчання) і мають відповідну структуру.

За віссю «керовані процеси» до координат процесу «підготовка фахівців» (від $k = 0$ до $k = 109$) необхідно додати такі координати: матеріально-технічне забезпечення – 110...219; інформаційне забезпечення – 220...329; кадрове забезпечення – 330...439; фінансове забезпечення – 440...549.

Присвоєння координат осі від $k = 0$ до $k = 549$ дає можливість ідентифікувати будь-який процес управління підготовки фахівців у вищих навчальних закладах Міністерства культури України.

Наведемо межі зміни координат за кожною з осей простору управління для побудови деталізованої моделі: керований процес –

$k = \overline{0,549}$; елемент організаційної структури: галузева структура – $l = \overline{0,29}$; регіональна структура – $l' = \overline{0,35}$; функція управління – $p = \overline{0,4}$; період управління – $t = \overline{0,195}$.

Деталізована модель простору матиме такий вигляд:

$$S_{klpt} = \{k = \overline{0,549}; l = \overline{0,29}; p = \overline{0,4}; t = \overline{0,195}\};$$

$$S'_{kl'pt} = \{k = \overline{0,549}; l' = \overline{0,35}; p = \overline{0,4}; t = \overline{0,195}\};$$

$$M(S_{klpt}) = \sum_{k=0}^{549} \sum_{l=0}^{29} \sum_{p=0}^4 \sum_{t=0}^{195} \overline{X}_{klpt};$$

$$M(S'_{kl'pt}) = \sum_{k=0}^{549} \sum_{l'=0}^{35} \sum_{p=0}^4 \sum_{t=0}^{195} \overline{X}_{kl'pt}.$$

Використовуючи вже описаний методичний підхід, розрахуємо кількість можливих завдань державного управління системою вищої освіти у сфері культури й мистецтва, що відповідає побудованій деталізованій моделі: при галузевій структурі – $M_r = 550 \cdot 36 \times 5 \cdot 196 = 19\,404\,000$ завдань.

Оскільки державне управління системою вищої освіти обох типів, як галузева, так і регіональна, існують паралельно, загальна кількість завдань управління становить 35 574 000 завдань.

Побудована модель простору управління вищою освітою Міністерства культури України дає можливість визначити та оцінити кількісно будь-яку підсистему запропонованої системи. Представимо модель простору управління для підсистеми планування підготовки бакалаврів за різними спеціальностями:

$$S_{klpt} = \{k = 1; l = \overline{0,29}; p = 1; t = \overline{0,195}\};$$

$$S'_{kl'pt} = \{k = 1; l' = \overline{0,35}; p = 1; t = \overline{0,195}\},$$

що становить такий комплекс завдань управління:

$$M(S_{\text{klpt}}) = 1 \cdot 30 \cdot 1 \cdot 196 = 5880 \text{ завдань};$$

$$M(S'_{\text{klpt}}) = 1 \cdot 36 \cdot 1 \cdot 196 = 7056 \text{ завдань}.$$

Аналогічно може бути представлена модель підготовки й фахівців за іншими освітньо-кваліфікаційними рівнями.

Запропонований підхід побудови простору управління системою вищої освіти може змінити кількісний комплекс завдань управління цією системою, але це не впливає на запропонований підхід і суть дослідження.

Культурна та мистецька освіта, вочевидь, має стати однією з головних цілей майбутньої державної культурної політики. В контексті європейського інтеграційного процесу Україна має враховувати позитивний досвід організації європейської вищої освіти, зокрема мистецької освіти, щоб національна освіта набула нових якісних і сутнісних ознак. Цей досвід має допомагати Україні увійти в єдиний освітній простір, який створюється в Європі, не втрачаючи при цьому позитивних надбань національної освіти та надбань системи вищої освіти у сфері культури і мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безгін О. І. Мистецька освіта. Передмова / Безгін О. І. // Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого, 2008. – Вип. 2. – С. 3–8.
2. Шмагало Р. Т. Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX ст.: структурування, методологія, художні позиції / Шмагало Р. Т. – Львів : [б. в.], 2005. – 528 с.
3. Кочарян І. С. Формування поля завдань державного управління вищою освітою / І. С. Кочарян, М. М. Клименюк // Науковий вісник Академії муніципального управління, 2012. – Вип. № 3. – С. 80–92.
4. Міністерство культури України [Електронний ресурс] : офіційний сайт. – Режим доступу: <http://mincult.kmu.gov.ua>. – Назва з екрана.
5. Статистичний щорічник України за 2014 рік. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm. – Назва з екрана.
6. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України; Перелік від 29.04.2015 № 266. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF>. – Назва з екрана.

REFERENCES

1. Bezgin O. I. *Scientific Bulletin of Kyiv National University of Theatre, Film and Television named after IK Karpenko-Kary,* 2008, no. 2, pp. 3–8.
2. Shmahalo R. T. *Mystetska osvita v Ukraini seredyny XIX – seredyny XX st.: strukturuвання, metodolohiia, khudozhni pozytsii* [Art Education in Ukraine in mid nineteenth – mid-twentieth century: structured methodology, artistic positions]. Lviv, 2005. 528 p.
3. Kocharian I. S. *Scientific Bulletin of the Academy of municipal management,* 2012, no. 3, pp. 80–92.
4. The official site of the Ministry of Culture of Ukraine. Available at: <http://mincult.kmu.gov.ua>.
5. *Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2014 rik. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy* [Statistical Yearbook of Ukraine for 2014. State Statistics Service of Ukraine]. Available at: http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm.

6. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy: Pro zatverdzhennia pereliku haluzei znan i spetsialnostei, za yakymy zdiisniuietsia pidhotovka здобувачів вищої освіти; Perelik vid 29.04.2015 № 266* [Cabinet of Mini-

sters of Ukraine: on the list of disciplines and specialties, which trains candidates higher education; List of 29.04.2015 no 266]. Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF>.

И. С. Кочарян, кандидат экономических наук, доцент (Киевский национальный университет театра, кино и телевидения имени И. К. Карпенко-Карого). Методический подход к определению заданий управления системой высшего образования в сфере культуры и искусства.

Аннотация. В статье сформулирован методический подход относительно построения пространства управления высшим образованием и определен комплекс задач управления высшим образованием в сфере культуры и искусства. Для формирования четкого комплекса задач в управлении системой высшего образования предложено использование метода декомпозиции, согласно которому вся система разделяется на части, или подсистемы, по выбранным признакам декомпозиции, **вид управляемого процесса, элемент структуры организаций** (организация, отрасль, министерство, ведомство, регион), **функция управления, период управления.** Обосновано, что описанный метод построения пространства управления системой высшего образования позволяет выявить комплекс задач управления этой системой, и может быть использован для различных сфер, или подсистем, высшего образования.

Ключевые слова: высшее образование, управление, культура и искусство, задачи, метод декомпозиции.

I. Kocharian, Cand. Econ. Sci., Docent (Kyiv National Karpenko-Karyi University of Theatre, Cinema and Television). Methodical approach to problem definition of management system of higher education in culture and art field.

Summary. The paper formulates methodical approach to building a space of higher education management and identifies complex of problems of higher education management in culture and art field. To form a clear set of tasks in the management of system of higher education offered the use of decomposition method, according to which the whole system is divided into parts or subsystems, according to selected characteristics of decomposition: type of controlled process, an element of organization structure (organization, field, ministry, department, and region) function of management, period of management. It was grounded that described method of building space of higher education system management in Ukraine allow detecting complex of tasks of this system management and can be used for different areas or subsystems of higher education.

Keywords: higher education, management, culture and art, problem, decomposition.